

Sygn. akt III KK 192/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Marta Brylińska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej A. P.

w sprawie **A. B.** uniewinnionego od popełnienia zarzucanego czynu z art. 231 § 1 k.k. i art. 162 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.;

D. W. skazanego z art. 231 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 17 września 2020 r.,

kasacji, wniesionych:

przez Prokuratora Okręgowego w S. w stosunku do A. B. na niekorzyść, przez
Prokuratora Generalnego w stosunku do D. W. na niekorzyść
od wyroku Sądu Okręgowego w S.

z dnia 13 listopada 2018 r., sygn. akt II Ka (...)

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w M.

z dnia 20 marca 2018 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w M. z dnia 20 marca 2018 r., sygn. akt II K (...), D. W. został uznany za winnego tego, że w nocy z 10 na 11 lipca 2016 r. w miejscowości M. , powiat m., województwo (...), będąc funkcjonariuszem publicznym i wykonując funkcję wychowawcy inspekcyjnego w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w M. - wbrew ciążącej na nim powinności opieki nad wychowanką, umyślnie nie dopełnił obowiązków, określonych w przepisach: pkt 7, 8 „Procedury pełnienia dyżuru nocnego przez wychowawcę inspekcyjnego” oraz pkt 1-3, 7 „Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska”, w ten sposób, że nie udzielił pomocy M. B. w sytuacji, gdy znajdowała się ona w położeniu, grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, będącą w stanie nieprzytomności, przejawiającym się w braku możliwości nawiązania z nią kontaktu, z widocznymi objawami zatrucia (wymioty), mogąc udzielić takiej pomocy poprzez wezwanie pogotowia ratunkowego, oraz powiadomienie dyrektora zakładu lub kierownika internatu, czym działał na szkodę interesu prywatnego M. B. , tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 162 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to skazano go na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 2 lata i karę grzywny w wymiarze 120 stawek dziennych po 15 zł każda.

Tym samym wyrokiem A. B. został uznany za winnego tego, że w nocy z 10 na 11 lipca 2016 r. w miejscowości M., powiat m., województwo (...), będąc funkcjonariuszem publicznym i wykonując funkcję strażnika w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w M. - wbrew ciążącej na nim powinności opieki nad wychowanką, umyślnie nie dopełnił obowiązków określonych w przepisach: pkt. 1, 3, 7 „Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska”, w ten sposób, że nie udzielił pomocy M.B. w sytuacji, gdy znajdowała się ona w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, będącą w stanie nieprzytomności, przejawiającym się w braku możliwości nawiązania z nią kontaktu, z widocznymi objawami zatrucia (wymioty), mogąc udzielić takiej pomocy poprzez wezwanie

pogotowia ratunkowego, oraz powiadomienie dyrektora zakładu lub kierownika internatu, czym działał na szkodę interesu prywatnego M. B. tj. przestępstwa z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 162 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to skazano go na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat oraz grzywnę w wymiarze 100 stawek dziennych po 10 zł każda.

Po rozpoznaniu apelacji prokuratora i obrońców oskarżonych, Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 13 listopada 2018 r., sygn. akt II Ka (...), zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że z kwalifikacji prawnej czynu przypisanego D. W. wyeliminował przepis art. 162 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., a z podstawy wymiaru kary art. 11 § 3 k.k. i za podstawę skazania i wymiaru kary za ten czyn przyjął wyłącznie art. 231 § 1 k.k.; na podstawie art. 72 § 1 pkt 1 k.k. zobowiązał oskarżonego D. W. do pisemnego informowania Sądu Rejonowego w M. o przebiegu okresu próby co 6 miesięcy, poczynając od daty uprawomocnienia się wyroku oraz uniewinnił oskarżonego A. B. od popełnienia zarzucanego mu czynu, w pozostałej zaskarżonej części utrzymując wyrok w mocy.

Z kasacjami od tego wyroku wystąpili Prokurator Generalny i Prokurator Okręgowy w S..

Prokurator Generalny zaskarżył powyższy wyrok w całości na niekorzyść D.W. Zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisu prawa karnego materialnego, a mianowicie art. 162 § 1 k.k., poprzez wyeliminowanie przez Sąd Okręgowy w S. wskazanego przepisu z przyjętej kumulatywnej kwalifikacji czynu przypisanego D. W. na skutek wyrażenia błędnego poglądu prawnego, iż przyjęta przez Sąd *meriti* kwalifikacja czynu i jego znamiona nie znajdują odzwierciedlenia w opisie czynu oskarżonego, podczas gdy tenże opis zawiera sformułowania oddające istnienie wszystkich znamion art. 162 § 1 k.k., w tym możliwości udzielenia pomocy bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wobec D. W. wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S..

Z kolei Prokurator Okręgowy w S. zaskarżył prawomocny wyrok w całości na niekorzyść A. B.. Zarzucił mu:

1) rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 162 § 1 k.k. - poprzez wyeliminowanie tego przepisu z przyjętej kumulatywnej kwalifikacji - a polegające na wyrażeniu błędnego poglądu prawnego, iż przyjęta kwalifikacja czynu i jego znamiona nie znajdują odzwierciedlenia w opisie czynu przypisanego A. B. - podczas gdy tenże opis zawiera ekwiwalentne sformułowania oddające istnienie wszystkich znamion czynu zabronionego z art. 162 § 1 k.k., co skutkowało między innymi niesłusznym uniewinnieniem A. B. od popełnienia zarzuconego mu przestępstwa,

2) rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 231 § 1 k.k. - poprzez bezzasadne przyjęcie, że A.B. swym zachowaniem nie wyczerpał znamion przestępstwa z art. 231 § 1 k.k. - dopełniając wszystkich obowiązków na niego nałożonych, podczas gdy wbrew stanowisku Sądu odwoławczego, obowiązywały go również zapisy pkt 1, 3 i 7 „Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu schroniska” (udzielenie pomocy wychowankom oraz powiadomienie o zdarzeniu pogotowia i dyrektora zakładu lub kierownika internatu) i nałożonych w tych przepisach obowiązków powinien przestrzegać, czego w czasie zdarzenia nie uczynił, co z kolei skutkowało między innymi niesłusznym uniewinnieniem A.B. od popełnienia zarzuconego mu przestępstwa.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w S. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej poparł obie kasacje, zaś obrońcy wnieśli odpowiednio o ich oddalenie, w tym obrońca A. B. – jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Obie kasacje okazały się zasadne.

Potwierdziły się bowiem zarzuty obydwu skarg w zakresie dotyczącym wyrażenia przez Sąd Okręgowy błędnego poglądu sprowadzającego się do przyjęcia, że brak jest w opisie przypisanych przez Sąd Rejonowy D. W. i A. B. czynów znamienia, iż działali oni w warunkach, w których mogli udzielić pomocy bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo

ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wynikającego z art. 162 § 1 k.k. Powyższe skutkowało w ocenie Sądu odwoławczego niemożnością przypisania oskarżonym odpowiedzialności karnej za przestępstwo kwalifikowane z tego przepisu.

Przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. wymaga, żeby wyrok skazujący zawierał dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną. Ustawa nie wprowadza natomiast wymogu, aby formułując opis czynu przypisanego oskarżonemu sąd zobligowany był do posłużenia się wyrażeniami kodeksowymi określającymi poszczególne znamiona danego czynu zabronionego. Sąd karny może posłużyć się wyrażeniami znaczeniowo odpowiadającymi tym, jakich użył ustawodawca. Polski proces karny nie jest przecież procesem formułkowym. Pogląd ten utrwalony jest już w orzecznictwie (zob. np. wyroki SN: z dnia 1 września 2015 r., V KK 212/15, z dnia 26 listopada 2014 r., II KK 141/14 czy z dnia 22 października 2009 r., IV KK 111/09).

Istotnie, jak to przyjął Sąd Okręgowy, w opisie czynów przypisanych oskarżonym wyrokiem Sądu Rejonowego, nie przytoczono wspomnianego ustawowego zwrotu. Nie oznacza to jednak, że opisy czynów przypisanych oskarżonym nie zawierały kompletu znamion przestępstwa nieudzielenia pomocy. Zwrócić bowiem należy uwagę, że zarówno w opisie czynu przypisanego D. W. , jak i A. B. , wskazano, że nie udzielili oni pomocy M. B. w sytuacji, gdy znajdowała się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, w stanie nieprzytomności, przejawiającym się w braku możliwości nawiązania z nią kontaktu, z widocznymi objawami zatrucia (wymioty) **mogąc udzielić takiej pomocy** (podkreślenie SN) m.in. poprzez wezwanie pogotowia ratunkowego. Opis ten wskazuje zatem, że oskarżeni mieli możliwość udzielić pomocy pokrzywdzonej, a więc nie znajdowali się w jakimś ekstraordynaryjnym położeniu, które wskazywałoby na ryzyko narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, gdyby udzielili takiej pomocy pokrzywdzonej. Zwłaszcza, że – co również wynika z opisów czynów przypisanych oskarżonym – ciążyła na nich powinność opieki nad wychowanką placówki oraz (o czym będzie jeszcze mowa w odniesieniu do A. B.) wynikający z pkt 3 Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska obowiązek wezwania karetki w razie konieczności. Tym samym, choć

nie wyartykułowane wprost, to jednak i to znamię zawarte zostało w opisie czynów przypisanych oskarżonemu w wyroku Sądu Rejonowego, a zatem odpowiadały one wszystkim ustawowym znamionom przestępstwa z art. 162 § 1 k.k.

Również kolejny zarzut kasacji Prokuratora Okręgowego w S. okazał się zasadny. Sąd Okręgowy przyjął, że A. B. dopełnił wszystkich ciążących na nim obowiązków, gdyż pkt 1, 3 i 7 Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska wskazywały na zakres obowiązków wychowawcy a nie strażników, zaś A. B. zobowiązany był jedynie poinformować wychowawcę inspekcyjnego o ujawnionych nieprawidłowościach (pkt 2 Procedury pełnienia służby na posterunku nr 5 – grupa internatowa) oraz zabezpieczyć inne wychowanki pozostające pod opieką wychowawcy inspekcyjnego (pkt 2 Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska). Tym samym w ocenie Sądu Okręgowego nie wchodziło w rachubę przypisanie temu oskarżonemu przestępstwa z art. 231 § 1 k.k.

Słusznie podnosi jednak skarżący, że stanowisko to nie jest prawidłowe. Nie może budzić wątpliwości, że A. B. był zobligowany do przestrzegania planu ochrony (pkt 1 Zakresu zadań oraz odpowiedzialności i uprawnień strażnika Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w M.). W skład owego Planu wchodziła m.in. Procedura postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska. Zgodnie z jej pkt 1 w razie wypadku pracownik, pod którego opieką znajduje się wychowanka zobowiązany jest udzielić poszkodowanej pierwszej pomocy i zapewnić opiekę. Stosownie do pkt 2 - zawiadomić strażnika w celu zabezpieczenia pozostających pod opieką wychowanek, zaś wedle pkt 3 – w razie konieczności wezwać karetkę pogotowia. Zgodnie natomiast z pkt 7 o każdym wypadku należy niezwłocznie zawiadomić: dyrektora placówki, wychowawcę inspekcyjnego, kierownika danego działu, na terenie którego zdarzenie zaistniało oraz pracownika BHP. Plan, o którym tu mowa, został przedstawiony na spotkaniu pracowników Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w M. w dniu 22 stycznia 2016 r., na którym obecny był również A. B. .

Z niezakwestionowanych przez Sąd odwoławczy ustaleń faktycznych wynika, że D. W. pełnił w dniu 10 lipca 2018 r. dyżur wychowawcy inspekcyjnego na terenie całej placówki. Na stałe miał on przebywać na grupie czwartej wyjazdowej. We wszystkich pozostałych grupach był natomiast na stałe obecny strażnik. W przypadku grupy trzeciej (gdzie przebywała m.in. M. B.) dyżur strażnika pełnił A. B. i to on o godz. 23:12, kontrolując wszystkie sypialnie, zajrzał do sypialni nr 3, w której M. B. zaczęła wymiotować. O sytuacji z pokrzywdzoną A. B. powiadomił wychowawcę inspekcyjnego D. W. . Sąd Rejonowy ustalił również, że Procedura postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska obowiązywała także A. B. , jako że w nocy sprawował opiekę nad wychowankami.

W świetle przywołanych tu ustaleń faktycznych, stanowisko to jest prawidłowe. To strażnik A. B. bezpośrednio czuwał bowiem nad wychowankami grupy trzeciej. Odpowiada ono również Zakresowi zadań oraz odpowiedzialności i uprawnień strażnika Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w M. , z którego wynika, że A. B. był zobowiązany brać czynny udział w procesie resocjalizacji nieletnich, podejmować czynności profilaktyczne takie jak obserwowanie zachowań i relacji w środowisku nieletnich, wymagać od nieletnich przestrzegania porządku wewnętrznego i dyscypliny, zapobiegać wydarzeniom nadzwyczajnym, ucieczkom, przemocy, samouszkodzeniom, buntom wychowanków i wykonywać kontrole pobieżne, osobiste i pomieszczeń, co przecież przyznał sam Sąd Okręgowy.

Stosownie zaś do przywołanych pkt 1-3 Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska, to na „pracownika, pod którego opieką znajduje się wychowanka” nałożone są określone w tej regulacji obowiązki. Za tym, że nie chodzi tu wyłącznie o wychowawcę, ale o każdego pracownika, pod którego opieką pozostaje wychowanka, przemawia i to, że w pkt 5 owej Procedury mowa jest już wyraźnie o obowiązku udzielania pierwszej pomocy przez nauczyciela – wychowawcę. W świetle wszystkich powyższych rozważań przyjęcie przez Sąd Okręgowy „ściśłego zhierarchizowania obowiązków” nałożonych na poszczególne grupy pracowników zakładu poprawczego nie mogło znaleźć uznania Sądu Najwyższego. Zwrócić tylko wypada

uwagę, że przypisanie A. B. postąpienia wbrew obowiązкови wynikającemu z pkt 7 Procedury postępowania na okoliczność wypadku, zdarzeń losowych na terenie zakładu i schroniska nie było uzasadnione, skoro właśnie zawiadomił on o wypadku wychowawcę inspekcyjnego, który podczas pełnienia dyżuru nocnego zastępuje decyzyjnie dyrektora zakładu w sprawach dotyczących przebiegu dyżuru (pkt 7 Procedury pełnienia dyżuru nocnego przez wychowawcę inspekcyjnego).

Konkludując, w procedowaniu Sądu Okręgowego doszło do wskazywanych w obydwu kasacjach rażących naruszeń prawa, które w istotny sposób wpłynęły wręcz na treść prawomocnego wyroku. Dlatego też, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W postępowaniu ponownym Sąd ten będzie miał na względzie powyższe uwagi.

Z tych wszystkich względów orzeczono, jak w wyroku.